CENS HIVERNAL DE LÀRIDS (AUS: LARIDAE) A LES COSTES DEL CAMP DE TARRAGONA (1985, 1986 i 1987)

Per Màrius Domingo i de Pedro (*)

1. Introducció

La importància de la hivernada de Làrids al litoral mediterrani ha despertat l'interès dels ornitòlegs des de fa temps. Efectivament, diverses visites d'Isenmann enceten ja els ànims d'un coneixement més profund en observar una important presència hivernal d'espècies considerades fins aleshores poc freqüents. Responent a la proposta de l'esmentat autor, Carrera et. al. engeguen l'ambiciós projecte d'un cens exhaustiu i complert el 1979, cens que, juntament amb un altre menys global de 1977, fou l'inici d'aquest interessant treball. Posteriorment, el cens s'ha anat realitzant, cada cop més complert i extens, el 1980, 1981, 1985 i 1986, finalment el 1987 s'ha tornat a fer de manera més parcial, com veurem.

Ja l'any 1985 ens encarregàrem de realitzar la part que pertoca al Camp de Tarragona de tan interessant estudi, així mateix ho hem continuat fent el 1986 i enguany, donada l'empenta i la positivitat dels resultats assolits. El primer any comptàrem amb l'ajut de membres de la Comissió de Natura de l'IEV; el 1986, a més, vàrem comptar amb el suport del recentment creat Grup d'Estudi i Protecció dels Ecosistemes del Camp (GEPEC) i, finalment, el 1987, ha estat el GEPEC el grup que ha suportat sencerament el pes del treball de camp, pressupost i elaboració del projecte, ja que aquest darrer any, a nivell de Catalunya, el cens sols ha estat realitzat al Delta de l'Ebre, al Delta del Llobregat i al Camp.

Membre del G.E.P.E.C.

Les motivacions de la realització d'aquest treball són, a part del ja esmentat interès ornitòleg, despertat per la important hivernada d'espècies de Làrids tan agraïdes d'estudiar com la Gavina capnegra o el Gavià fosc i argentat, el fet que, mitjançant el coneixement detallat de les poblacions d'ocells hivernals, podem fer-nos una idea bastant aproximada de la marxa general de la degradació o conservació de les nostres costes. És ben evident que la uniformització progressiva de les poblacions hivernals de gavines, és a dir, el fet que cada cop hi hagi menys varietat d'espècies, augmentant les més «humanitzades» i disminuint les més delicades, indica que la pressió humana a l'ecosistema de les nostres costes, lluny de restar estabilitzada, continua augmentant progressivament.

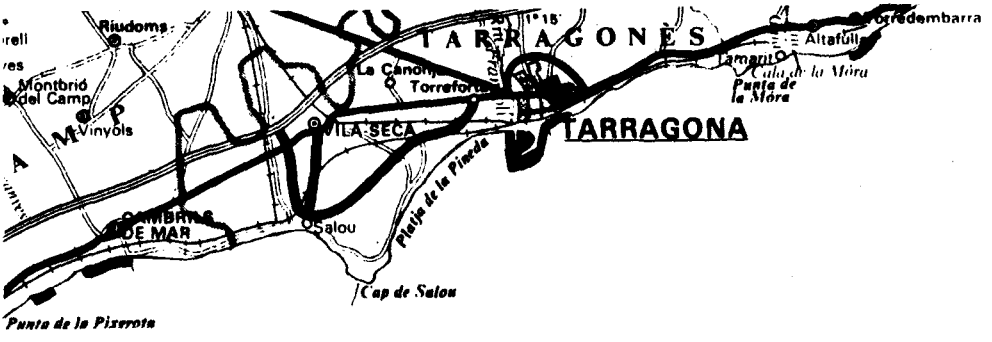
Aquest petit treball sols pretén de ser un resum de la tasca que s'ha dut a terme per part d'una important quantitat de gent de les comarques del Camp, en la realització del recompte de gavines i xatracs.

2. Material i mètodes

2.1. Àrea d'estudi

S'han prospectat les zones de concentració de gavines al litoral del Camp, concretament, els ports i les platges de Tarragona, Cambrils, Torredembarra i Salou, encara que en aquesta darrera població no hi hem trobat cap any ni un exemplar.

Aquestes zones de concentració ja han estat descrites per Carrera et. al. (1981), i, bàsicament, no han variat gaire, com veurem; encara que, interiorment a les respectives localitats, hi ha una certa mobilitat provocada per alteracions humanes.

Mapa de la zona estudiada, amb les zones de concentració de joca.

2.2. Mètodes

El mètode seguit ha estat el compteig directe a les zones de concentració segons el tipus de cadascuna. Com descriu molt correctament Carrera et. al. (1981), hi ha dos tipus principals de concentració: les tròfiques, on les gavines es concentren per a menjar, i les de dormidors, on les gavines s'ajunten, a la platja o a l'aigua, per a dormir. Així, s'han fet els recomptes a mitja tarda pel que fa a les concentracions tròfiques i al vespre pel que fa a les joques o concentracions de dormidor.

Tanmateix, però, ha sorgit la dificultat addicional que es produeixen també concentracions de pre-dormidor, degut principalment a la pressió humana dels dormidors pròpiament dits. Semblantment, l'any 1985, amb les gelades, i els anys 1986 i 1987, amb les obres als ports de Cambrils i Tarragona, respectivament, i platges adjacents, han comportat una major mobilitat en les joques, la qual cosa ha dificultat enormement el cens, com veurem posteriorment en el comentari per espècies.

Quant a la qualitat del cens, la podem considerar correcta els anys 1985 i 1987 i bona l'any 1986, degut a la major participació i coordinació de l'any 1986 i a les més grans dificultats objectives de 1985 i 1987, com ja hem comentat.

Concretament, l'any 1985 treballaren 9 observadors amb un total de 3 sortides: el dia 11/01, dues persones a Cambrils-port, des de les 16 h fins a la posta. El dia 19/01, 6 persones a Cambrils i el 20/01, 6 persones a Tarragona. L'any 1986, amb més gent, ja es va poder fer el cens simultani a les dues poblacions més importants, evitant així les repeticions, en concret, el dia 18/01 treballaren 4 observadors a Cambrils i 11 a Tarragona, des de les 16 h30' fins a les 17 h, mentre que el 22/01 una sola persona visità, tota la tarda, Cambrils, Reus, Tarragona, Torredembarra i Salou. L'any 1987, el cens no es realitzà, com en anys anteriors, de manera coordinada a tot Catalunya. No obstant això, al Camp es va poder fer simultàniament a totes les poblacions; en concret, 14 persones, repartides en 3 a Torredembarra, 5 a Cambrils i 6 a Tarragona, des de les 16 h fins a la posta. Si bé les dificultats aparegueren en canviar tan radicalment la distribució respecte a altres anys.

3. Resultats

3.1. Resultats globals

Exposarem en forma de taula els resultats obtinguts els tres anys de cens del nostre equip. Així mateix, a fi de poder comparar, inclourem també les dades obtingudes a la bibliografia dels censos anteriors.

Com es pot observar, a primer cop de vista, el nombre de gavines hivernals a la costa del Camp ha augmentat, encara que aquest fet no és tant degut a un autèntic creixement com a una millora en la cobertura del cens.

No obstant això, cal notar que hi torna a haver, els anys 1986 i 1987, gavines i xatracs hivernals a Torredembarra, mentre que fins a l'any ante-

rior havien desaparegut.

Tanmateix, però, cal comentar les espècies individualment.

Quadre II, Dades bibliogràfiques

	1979			1980		1981	
L. argentatus	92	46	33	55	89	55	112
L. fuscus	546	20	22	735	50	365	233
L. melanocephalus	190	175	5	10	–	100	700
L. ridibundus	462	274	5	775	820	1100	530
	Tar.	Camb.	Torr.	Tar.	Camb.	Tar.	Camb.

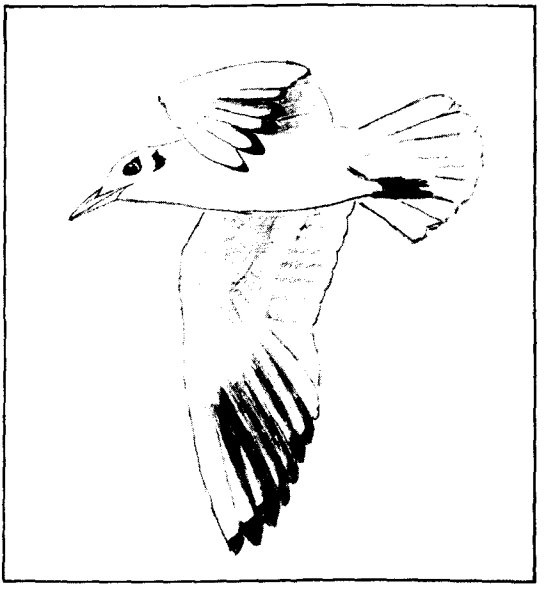
Quadre I, Dades actuals

	1985			
L. cachinnans	45	3	48	
L. fuscus	375	248	623	
L. cach/fuscus	15	50	65	
L. melanocephalus	10	971	981	
L. ridibundus	5450	1255	6705	
S. sandvicensis	6	2	8	
	Tar.	Camb.	Total	
	1986			
L. cachinnans	149	33	0	182
L. fuscus	737	244	9	990
L. cach/fuscus	395	40	2	437
L. melanocephalus	2	347	3	352
L. ridibundus	6130	1520	28	7678
S. sandvicensis	9	4	2	15
	Tar.	Camb.	Tor.	Total
	1987			
L. cachinnans	815	10	20	845
L. fuscus	1100	26	0	1126
L. cach/fuscus	1472	30	10	1512
L. melanocephalus	460	80	7	547
L. ridibundus	5916	215	20	6151
S. sandvicensis	8	0	0	8
	Tar.	Camb.	Tor.	Total

3.2. Comentari per espècies

Larus ridibundus, Gavina riallera.

És en aquesta espècie on més s'ha notat la millora en la cobertura del cens, ja que podem dir que l'espectacular augment de la població és quasi

Larus ridibundus, Gavina riallera.
Adult a l'hivern. Cal fixar-se, sobretot, en la vora anterior de les ales marcadament blanca, que contrasta amb la tonalitat general fosca de les primàries.

totalment degut a aquest factor, tenint en compte que Carrera (1983) ja apunta el fet que la Gavina riallera és sempre subestimada per la dificultat especial que presenta en censar-la.

Així, en els tres anys tractats, la població se situa en 6.705, 7.678 i 6.151 exemplars. Comparant amb els altres dos anys: 741, 1.595 i 1.630, podem observar un augment molt considerable.

És important de destacar la concentració observada a partir de l'hivern de 1986, d'uns 4.000 exemplars, la majoria dels quals són Gavines rialleres, que es produeix quasi diàriament en un abocador entre Reus i Tarragona, a prop d'un centre comercial. Aquesta concentració, encara que és purament tròfica (el seu dormidor és el Port de Tarragona), mereix una atenció especial per la seva espectacularitat i mobilitat.

Així, doncs, cal considerar la Larus ridibundus, com la més abundosa de les nostres gavines, com a confirmació del fet general que succeeix arreu d'Europa.

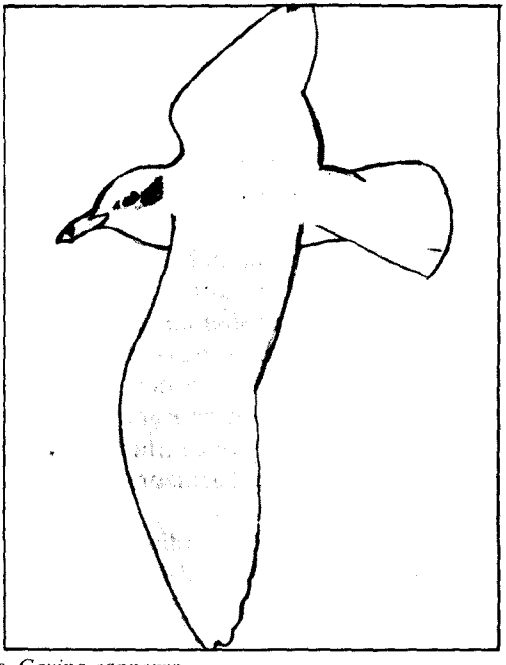
Larus melanocephalus, Gavina capnegra

Sens dubte, la més interessant de les nostres gavines, donada la quasi

exclusivitat de la hivernada als Països Catalans, la seva relació amb els ports pesquers i la interessant relació tròfica amb els oliverars costaners, factors aquests ja apuntats per Carrera, et. al. (1981).

Els resultats globals ens donen més de 950 exemplars el 1985, sols 350 exemplars el 1986 i 547 exemplars el 1987. Creiem, però, que sobretot l'any 1986, la població ha estat infravalorada, ja que hi ha hagut una variació total de dormidors provocada per les obres de «millora» a les platges de Cambrils. Fou necessària una segona visita, posterior al dia del cens general, per a trobar un dormidor prou considerable, ja que el primer dia sols s'observaren 96 exemplars, en el dormidor antic. El 1987 sembla que encara no és del tot establert definitivament l'status d'aquesta espècie, ja que el dia del cens general donà uns resultats força bons a Tarragona (460 exem.) i molt pobres a Cambrils (80 exem.), mentre que una visita posterior permeté comprobar una major joca a Cambrils i donà resultats quasi nuls a Tarragona. En tot cas, cal considerar que l'any suara esmentat (1987), no es realitzà el cens a l'Ametlla de Mar, cosa que hauria aclarit millor la situació. Cal tenir en compte que la major concentració hivernal d'aquesta espècie a tot Europa, es produeix precisament en aquesta població, amb uns 14.000 exemplars censats el 1985.

L'especial delicadesa ecològica d'aquesta espècie fa témer pel seu futur al Camp si es continua alterant la costa de manera tan brutal com s'està fent actualment.

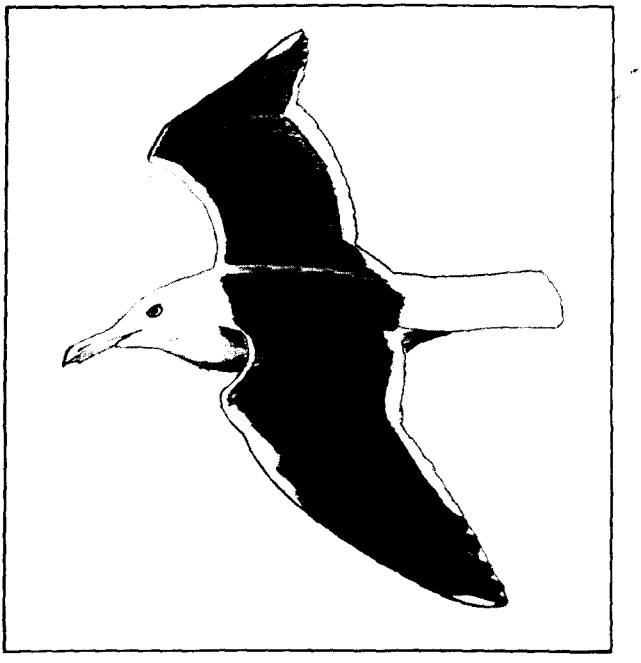
Larus melanocephalus, Gavina capnegra.
Adult a l'hivern. A destacar la manca general de contrast en el seu plomatge clar, sols unes lleugeres taques fosques auriculars.

Larus cachinnans, Gavià argentat

La població hivernal d'aquesta espècie a la nostra comarca no ha estat mai important. A més, aquesta va ser la gavina més afectada, quant a moviment de concentracions, pel fred de 1985, ja que no dubtà a anar més terra endins que normalment o desplaçar-se a grans distàncies.

Així veiem que els 48 exemplars d'aquell any contrasten fortament amb els 182 de 1986, amb els 845 de 1987 i amb els valors d'anys anteriors.

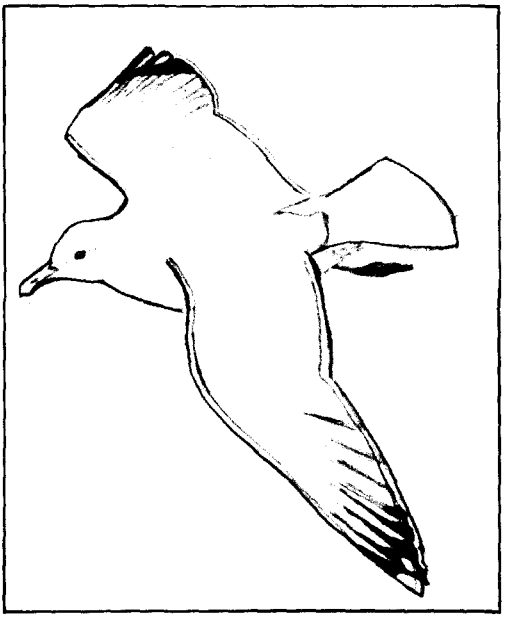
Així i tot, la recuperació de la normalitat de les xifres dels anys posteriors ha estat deguda a la localització d'una concentració tròfica en un abocador d'escombraries terra endins. Sols l'any 1986, posteriorment al cens, es localitzà aquesta concentració, la qual sembla haver provocat un creixement molt gran, que es reflecteix en les dades de 1987.

Larus cachinnans, Gavià argentat mediterrani.
Adult. Molt semblant a Larus fuscus, però amb el mantell de color argentat, com el seu nom indica.

Larus fuscus, Gavià fosc

Aquesta és també una gavina molt interessant d'estudiar a les nostres costes. Actualment podem dir que el nombre de Gavians foscos hivernals al litoral del Camp supera amplament els 1.000 exemplars. I sembla que aquesta població és en progressiu augment, com ens indiquen les xifres suara exposades.

Larus fuscus, Gavià fosc.
Adult. Clarament identificable pel fosc, quasi negre, que contrasta fortament amb el blanc de la resta del plomatge.

El Gavià fosc va molt relacionat amb els ports pesquers, semblantment a la Gavina capnegra, com indiquen Carrera et. al. (1981).

Espècie, doncs, molt a tenir en compte a l'hora de considerar les més importants i característiques de les nostres gavines hivernals. Cal remarcar, novament, que tant la Capnegra com el Gavià fosc tenen el nucli més important de població hivernal a nivell d'Europa als nostres ports.

Així mateix, cal esmentar que en el nombre de Gavians no identificats, inclosos al cens com a cachinnans/fuscus, és molt probable que la majoria d'ells siguin pertanyents a l'espècie fuscus. L'esmentat grup obeeix a les dificultats d'identificació, en les condicions de llum del cens, dels joves de les dues espècies i, l'any 1987, fins i tot en els adults degut a l'observació d'un gran grup quasi de nit.

Altres ocells

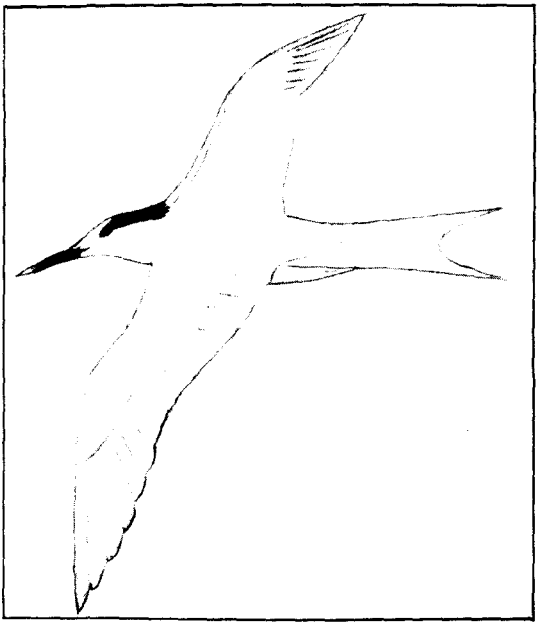
Com a més interessant, podem parlar de l'augment en la presència hivernal del Xatrac bec-llarg (Sterna sandvicensis), amb un cens actual d'uns 10-15 exemplars, i en augment, segons sembla.

Així mateix, cal esmentar la interessant observació de tres exemplars d'Ànec blanc (Tadorna tadorna), un al port de Cambrils el 1985 i dos al port de Tarragona el 1987, un dels quals aparegué mort al cap d'una setmana per causes desconegudes. També, al llarg dels tres anys s'han pogut ob-

servar diversos exemplars de les següents espècies:

Ànec negre, Melanitta nigra.
Cabussó emplomallat, Podiceps cristatus.
Ànec coll-verd, Anas plathyrhynchos.
Corb marí gros, Phalacrocorax carbo.
Baldriga, Puffinus puffinus.
Bec de serra mitjà, Mergus serrator.
Ocell de tempesta, Hydrobates pelagicus.
Mascarell, Sula bassana.

Tot plegat fa pensar que és prou interessant de visitar les nostres costes a l'hivern, si més no, des del punt de vista ornitològic.

Sterna sandvicensis, Xatrac bec-llarg.
Adult a l'hivern. Es distingeix de les gavines per la cua forcada, major gracilitat i esveltesa i vol més ràpid i àgil. Coloració general clara, destaca la punta del bec, clara, i el clatell fosc.

Cloenda

Després de tres anys de realitzar el cens hivernal de Làrids al camp de Tarragona, juntament i coordinada amb el cens de tots els Països Catalans, hem de valorar positivament els resultats, sobretot pel que fa a l'augment en la qualitat i cobertura del cens, malgrat les dificultats trobades, així com l'augment en l'interès i el nombre d'observadors, ens fa encoratjar prou per a dur a terme més treballs d'aquest tipus.

Tanmateix, hem de dir que també hi ha aspectes negatius: la progressiva degradació de les nostres costes és tan alarmant, que més que provocar

en nosaltres un clam de salvació, provoquen un autèntic crit d'agonia; la presència de maquinària pesada a les platges i ports és habitual; les taques d'oli hi són globals, íntegres... per a què parlar, encara hi som a temps? Cal, però, no caure en el derrotisme, sempre hi ha fets i successos que ens encoratgen... la Natura no ha de morir!

5. Agraïments

Hem d'agrair molt especialment el suport, l'ajut, l'assessorament i l'empenta, tant tècnica com moral, del tot imprescindible, del gran amic Enric Carrera, a qui devem la meitat d'aquest treball.

Així mateix, com ja hem esmentat, la feina de camp ha estat realitzada per un gran grup de gent, a l'interès i treball dels quals devem l'altra meitat d'aquest estudi. Són, concretament: (entre parèntesi el nombre de censos en què han treballat) Toni Bara (2), Josepa Berenguer (3), Joan Brulles (3), Dolors Busquets (2), Miquel A. Cañas (1), Enric Carrera (2), Dolors Duch (1), Màrius Domingo (3), Andreu Escola (1), Joan Estrada (1), Carmel i Ricard Expósito (2), Òscar Ferré (1), Eudald Ferré (1), Dolors Garcia (2), Xavier Jiménez (2), Xavier Lahuerta (1), Jesús Lavilla (2), Dolors Lluch (1), Joan M. Mialet (1), Cesca Ollé (1), Josep L. Romero (1), Gabriel Rull (1), Eva Planes (1), M. Pilar Serra (1), Jaume Solé (2), Marta Tévar (1), Dolors Vives (2) i Josep M.ª Dalmau (1). No cal dir que sense el suport i dedicació de tota aquesta gent, que ha format equips de treball molt eficaços, mai no s'hauria pogut dur a terme el cens.

Cal dir també que tota aquesta gent forma part d'una manera o altra a la Comissió de Natura de l'IEV o del Grup d'Estudi i Protecció dels Ecosistemes del Camp, entitats a les quals, en definitiva, hem d'atribuir el cens. Gràcies a tots.

6. Bibliografia

Carrera, E., Ferrer, X., Martínez, A. i Muntaner, J. (1981) *Invernada de láridos en el litoral mediterráneo catalán y levantino.*
Ardeola, 28: 35-50.

Carrera i Gallisà, Enric (1983). *Hivernada de Làrids (Aves: Laridae) al litoral del Principat i del País Valencià (1980 i 1981).*
Btll. Inst. Cat. Hist. Nat., 49 (Sec. Sool., 5): 143-150. 1983.

Carrera i Gallissà, Enric. Dades inèdites sobre el cens de làrids de l'hivern de 1985.

Grant, P. J. (1982). *Gulls, A guide to identification.* T. i A D Poyser, Calton, 1982.